Torsdagen den 28 november 2019

P9_TA(2019)0081

De åtgärder som Ryska federationen nyligen vidtagit mot litauiska domare, åklagare och utredare som deltog i utredningen av de tragiska händelserna den 13 januari 1991 i Vilnius

Europaparlamentets resolution av den 28 november 2019 om de åtgärder som Ryska federationen nyligen vidtagit mot litauiska domare, åklagare och utredare som deltagit i utredningen av de tragiska händelserna den 13 januari 1991 i Vilnius (2019/2938(RSP))

(2021/C 232/09)

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

— med beaktande av sina tidigare resolutioner om Ryssland,

— med beaktande av den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen),

— med beaktande av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna,

— med beaktande av den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter,

— med beaktande av den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål,

— med beaktande av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,

— med beaktande av FN:s grundläggande principer om domstolsväsendets oberoende,

— med beaktande av diskussionen den 12 november 2019 i utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor ([1]),

— med beaktande av artikel 132.2 och 132.4 i arbetsordningen, och av följande skäl:

A. Som en direkt följd av Molotov–Ribbentroppakten annekterades Republiken Litauen, liksom många länder, av det kommunistiska Sovjetunionen.

B. I enlighet med sina åtaganden enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, och som fullvärdig medlem i Europarådet och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), har Ryska federationen förbundit sig att följa principerna om demokrati, rättsstatlighet och respekt för grundläggande friheter och mänskliga rättigheter.

C. Den 11–13 januari 1991 begick Sovjetunionens väpnade styrkor en aggressionshandling mot den självständiga staten Litauen och människor som fredligt försökte försvara Vilnius tv-torn, vilket ledde till att fjorton människor dödades och nästan 800 skadades. De sovjetiska väpnade styrkorna fortsatte med sitt förtryck fram till kuppförsöket i Moskva i augusti 1991.

D. Blodsutgjutelsen fördömdes i hela världen, däribland av ordföranden för högsta Sovjet i Ryska socialistiska federativa sovjetrepubliken under en massdemonstration i Moskva några dagar senare.

E. I fördraget av den 29 juli 1991 mellan Republiken Litauen och Ryska socialistiska federativa republiken om grunden för förbindelserna mellan stater erkände Ryska federationen återupprättandet den 11 mars 1990 av den oberoende republiken Litauen.

([1]) https://www.europarl.europa.eu/ep-live/sv/committees/video?event=20191112-0900-COMMITTEE-LIBE

F. Ryska federationen övertog före detta Sovjetunionens rättigheter och skyldigheter och är dess efterträdare.

G. Den 27 mars 2019 meddelade den regionala domstolen i Vilnius ett avgörande i det så kallade 13 januari-målet där Sovjetunionens tidigare försvarsminister Dimitrij Jazov, Sovjetunionens armés tidigare garnisonsledare i Vilnius Vladimir Uschoptjik, befälhavaren för KGB:s specialstyrkor Michail Golovatov samt 64 ryska, vitryska och ukrainska medborgare befanns skyldiga till krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten för sin inblandning i aggressionshandlingen mot staten Litauen.

H. Samtliga förövare i denna attack stod inför rätta i sin frånvaro, förutom de två tidigare sovjetiska officerarna Jurij Mel och Gennadij Ivanov, och de åtalade dömdes till upp till 14 års fängelse. De domar som meddelades våren 2019 rör de tragiska händelserna efter den litauiska självständighetsförklaringen den 11 mars 1990 och de sovjetiska försöken att tvinga Litauen att ta tillbaka sin självständighetsförklaring, vilka inleddes med en ekonomisk blockad under första halvåret 1990 och kulminerade i ett försök att med våld störta Litauens regering i januari 1991.

I. Vid förundersökningen i 13 januari-målet begärde myndigheterna i Republiken Litauen aktivt att de behöriga myndigheterna i Ryska federationen skulle ge rättslig hjälp i dessa straffrättsliga förfaranden, men Ryska federationen samarbetade inte.

J. Ryska federationen anses aktivt hysa och skydda de ledande befälhavarna och de förövare som utförde väpnade angrepp mot oskyldiga och obeväpnade civila, såsom den högsta militära befälhavaren under händelserna i januari 1991, Mikhail Golovatov, och landet vidtar alla tänkbara åtgärder för att hjälpa dem att undvika ansvarsutkrävande.

K. Rysslands inledande reaktion på domen var negativ och den ryska statsduman hävdade att rättegången var ”politiskt motiverad” och ”ett försök att skriva om historien”, och det ryska utrikesministeriet meddelade att det ”inte skulle lämna händelsen utan ytterligare åtgärder”.

L. Mellan juli 2018 och april 2019 inledde Ryska federationens undersökningskommitté straffrättsliga förfaranden mot de litauiska åklagare, utredare och domare som hade deltagit i utredningen eller domen i 13-januari-målet. Dessa förfaranden byggde på artiklarna 299 och 305 i Ryska federationens strafflag, där det fastslås att det är straffbart att ”ställa en medvetet oskyldig person inför rättsligt ansvar” och ”för en (eller flera) domare att medvetet utfärda orättvisa domar, beslut eller andra juridiska akter”.

M. Detta politiskt motiverade straffrättsliga förfarande som inletts av Ryska federationen kan leda till försök att missbruka Interpols system och andra bilaterala och multilaterala samarbetsavtal i syfte att begränsa de utredande åklagarnas och förstainstansdomarnas rättigheter i 13 januari-målet vid genomsökningar, förhör och gripanden. Ryska federationen kan komma att försöka utfärda internationella arresteringsorder mot de litauiska tjänstemän som arbetar med detta åtal.

N. En propaganda- och desinformationskampanj genomförs i de statskontrollerade medierna i Ryska federationen, liksom av dess officiella företrädare, som syftar till att utveckla konspirationsteorier avseende 13 januari-målet, och utgör en del av hybridhoten mot EU och demokratier.

O. Rättsstatsprincipen, som inbegriper domstolsväsendets oberoende, är ett av de centrala värden som EU bygger på. Kommissionen är, tillsammans med parlamentet och rådet, enligt fördragen ansvarig för att upprätthålla rättsstatsprincipen som ett grundläggande värde för unionen samt för att se till att EU-rätten samt EU:s värden och principer respekteras.

P. Domarna i varje medlemsstat är också domare i Europeiska unionen som helhet.

Torsdagen den 28 november 2019

Q. Domstolsväsendets oberoende ligger till grund för rättsstatsprincipen och är av avgörande betydelse för att demokratin ska fungera och för att de mänskliga rättigheterna ska iakttas. Domstolsväsendets oberoende fastställs i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och i artikel 6 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

R. I FN:s grundläggande principer om domarkårens oberoende fastställs att alla statliga och andra institutioner är skyldiga att respektera och iaktta domstolsväsendets oberoende. Där anges också att det inte får förekomma någon olämplig eller oberättigad inblandning i rättsprocessen ([2]).

S. I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna förankras särskilt principerna om likhet inför lagen, oskuldspresumtion och rätten till en rättvis och offentlig rättegång vid en behörig, oberoende och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

T. I artikel 1 i den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål, som har ratificerats av Ryska federationen, föreskrivs att ”de avtalsslutande parterna åtar sig att, i enlighet med denna konventions bestämmelser, lämna varandra rättslig hjälp i största möjliga utsträckning i mål eller ärenden avseende brott som vid den tidpunkt då rättslig hjälp begärs faller under den begärande partens judiciella myndigheters jurisdiktion”.

U. Ryska federationen bryter mer och mer mot internationell rätt och internationella åtaganden och intar ståndpunkter som motverkar goda grannförbindelser och på så sätt undergräver alla möjligheter till framtida samarbete.

1. Europaparlamentet uttrycker sin medkänsla och solidaritet med familjerna till offren för händelserna den 13 januari.

2. Europaparlamentet noterar att de åtgärder som vidtas av Ryska federationens myndigheter gentemot litauiska domare och åklagare strider mot grundläggande rättsliga värden, särskilt domstolsväsendets oberoende, samt principen om att mänskliga rättigheter och friheter lagligen får begränsas endast för de ändamål för vilka sådana begränsningar föreskrivs i internationell rätt.

3. Europaparlamentet påminner om att straffrättsliga förfaranden mot åklagare och domare på grund av deras yrkesutövning är en oacceptabel form av extern inblandning som strider mot rättsstatsprincipen.

4. Europaparlamentet betonar att förfaranden i sådana brottmål mot åklagare och domare inte kan anses vara legitima.

5. Europaparlamentet fördömer med kraft dessa kränkningar av de grundläggande principerna och normerna i internationell rätt som begås av de ryska myndigheterna och motsätter sig dessa politiskt motiverade straffrättsliga förfaranden.

6. Europaparlamentet uttrycker sin solidaritet med de litauiska åklagare, utredare och domare som har åtalats av Ryska federationen i detta ärende, och med den litauiska regeringens försök att belysa fallet och minska skadan och riskerna för dem som olagligen anklagas av de ryska myndigheterna.

7. Europaparlamentet betonar att de universellt erkända garantierna för domares och åklagares oberoende förbjuder varje form av inblandning i domstolens rättskipning eller utövande av något som helst inflytande över en dom, liksom väckande av åtal mot domare på grund av en dom som har avkunnats därigenom eller ingripande i det arbete som åklagarmyndigheten utför när det gäller utredningar i mål.

8. Europaparlamentet uppmanar Ryska federationens offentliga myndigheter att avsluta det straffrättsliga förfarande som inletts mot Litauens åklagare, utredare och domare i 13 januari-målet.

9. Europaparlamentet uppmanar Ryska federationens myndigheter att, i genomförandet av fördraget av den 29 juli 1991 mellan Republiken Litauen och Ryska socialistiska federativa republiken om grunden för förbindelserna mellan stater, bedöma ansvarsskyldigheten för de personer som ledde eller deltog i aggressionshandlingen den 11–13 januari 1991 mot staten Litauen, och att bistå de brottsbekämpande myndigheterna i Republiken Litauen i att söka utkräva rättvisa i 13 januari-målet.

([2]) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx

10. Europaparlamentet uppmanar Ryska federationens och Vitrysslands myndigheter att hörsamma Republiken Litauens begäranden om ömsesidig rättslig hjälp i 13 januari-målet.

11. Europaparlamentet uppmanar de ryska myndigheterna att upphöra med de oansvariga desinformations- och propagandauttalandena från Ryska federationens tjänstemän i fråga om 13 januari-målet.

12. Europaparlamentet uppmanar EU:s medlemsstater att – om begäran om ömsesidig rättslig hjälp mottas från Ryska federationen i samband med den straffrättsliga lagföringen i Ryska federationen av de litauiska åklagare och domare som arbetar med 13 januari-målet – behandla detta ärende som politiskt motiverat, samarbeta nära med de litauiska myndigheterna och vägra rättslig hjälp till Ryska federationen i detta ärende.

13. Europaparlamentet uppmanar kommissionen för kontrollen av Interpols akter, som har ansvar för att förebygga ogrundade arresteringsorder av politisk karaktär, att vara uppmärksam på varje internationell arresteringsorder som begärs mot de tilltalade litauiska tjänstemännen. Parlamentet uppmanar alla medlemsstater och övriga signatärer av Interpols stadga att ignorera eventuella internationella arresteringsorder mot de tilltalade litauiska tjänstemännen. Interpol uppmanas att ignorera alla ryska begäranden om arresteringsorder med koppling till 13 januari-målet.

14. Europaparlamentet uppmanar alla medlemsstater att avstå från att överföra personuppgifter till Ryssland som skulle kunna användas i straffrättsliga förfaranden mot litauiska domare, åklagare och utredare.

15. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att fullt ut samarbeta på europeisk nivå i fråga om sin politik gentemot Ryssland, eftersom en effektivare EU-politik fordrar större konsekvens och bättre samordning, och att göra större ansträngningar för att bygga upp motståndskraft och arbeta för praktiska lösningar för att stödja och stärka demokratiska processer och ett oberoende domstolsväsende.

16. Europaparlamentet uppmanar rådets och kommissionens ordförande, vice ordföranden/den höga representanten och medlemsstaterna att fortsätta följa dessa ärenden ingående, att ta upp dessa frågor i olika former och möten med Ryssland, att återrapportera till parlamentet om de diskussioner som förs med de ryska myndigheterna samt att göra de ryska myndigheterna fullt medvetna om Europeiska unionens enhet och solidaritet i detta och i andra liknande ärenden. Parlamentet uppmanar med kraft medlemsstaterna att ta upp detta ärende i sina kontakter med de ryska myndigheterna.

17. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till vice ordföranden för kommissionen/unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik, rådet, kommissionen, medlemsstaternas regeringar och parlament, Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa samt Ryska federationens och Vitrysslands respektive president, regering och parlament.